

قانون مجازات عمومی

شود تخفیف قضائی یا تعلیق مجازات را منظور و باین وسیله از شدت وسختی قانون میکاهند.

۳- جهل و اشتباه در موضوع و طرف جرم

جهل و اشتباه اگر در عوامل و موجبات تولید کننده جرم واقع و سوء نیت و قصد و عمد شرط لازم و حتمی و وقوع آن جرم یا مؤثر در آن است، موجب رفع مسئولیت میشود مثل استعمال سکه قلب که شرط وجود جرم آگاه بودن شخص است بقلب بودن آن سکه پس اگر کسی بدون علم بماهیت مسکوک و بیخیال صحیح و سالم بودن آن در مقام خرج سکه بر آید مسئول نیست و مجازات ندارد.

بر خلاف اگر سوء نیت یا قصد و عمد شرط وقوع جرم یا مؤثر در آن نیست جهل و اشتباه رفع مسئولیت جزائی نمیکند فقط ممکن است در نوع جرم یا میزان مجازات تأثیر نماید مثل فروش دوائی سمی از جانب دوا فروش که در هر دو حال (جهل و اشتباه یا سوء نیت و عمد) جرم است در اولی جنحه و مجازاتش حبس تادیبی و در دومی جنایت و مرتکب در حکم قاتل عمدی است. حال اگر جهل و اشتباه در یکی از کیفیات و متعلقات جرم و کیفیات مزبور موجب تشدید مجازات باشد مؤثر در نوع جرم و میزان مسئولیت مجازات میشود مثل عدم علم شخص بصفیر بودن دختری که با او عمل منافی عفت انجام داده یا جهل شخص مزبور بشوهر دار بودن زن در مورد جرم فوق.

بلکه اوضاع و احوال، مقتضیات و مصالح جامعه بخصوص آنرا جرم دانسته مثل خرید و فروش یا خروج زر که در بعضی از کشورها آزاد و در برخی دیگر بنا بر مصالح اقتصادی و اجتماعی ممنوع و مقید بشرايط و مقررات معینی است یا عدم اعلام وقایع مربوطه باحوال شخصیه یا الزام خارجیها بگرفتن پروانه اقامت و مثال ذلك.

پس اگر شخصی در هر کشوری مرتکب یکی از جرائم طبیعی (دمته اول) شد چون در همه جا رزق همه کس جرم شفاعت میشود مطلقاً جرم تعدد بجهل و اشتباه هیچگاه موجب معافیت از مجازات نمیشود. ولی در جرائم رسمی و قرار دادی عذر بالا پذیرفته و مثلاً اگر خارجی که برای اولین مرتبه وارد کشور بیگانه شده و با ندانستن زبان و آداب و رسوم و مقررات و قوانین کشوری مرتکب جرم (عدم اخذ پروانه اقامت) گردید باید یا مشار الیه را از مجازات معاف نمود و یا با اقل در باره او تخفیف در مجازات قائل شد.

با این وجود، با آنکه منطق فوق تا حدی از نظر عدل و انصاف قابل قبول است مع هذا از نظر حفظ مصالح و اشکال زیادی که در کشف نیت واقعی افراد و عدم سوء استفاده آنها از عذر جهل و اشتباه در پیش است غالب قوانین و بلکه کلیه کشورها اصل غیر قابل قبول بودن عذر نامبرده را مطلق و واجب الرعایه دانسته منتها در باره کسانی که کشف حقیقت در بی تقصیری آنها آسان و سبب شدن جهل و اشتباه در وقوع جرم ارتکابی شان واضح

و اما جهل و اشتباه در روی طرف جرم - ممکن است دو حالت پیدا کند یا مرتکب قصد انجام جرم روی شخص معینی دارد ولی دیگری را بجای او گرفته و مثلا او را میکشد در اینجا اشتباه در روی شخص بتمام معنی صادق است و با قصد کشتن شخص مخصوص و معینی را دارد و در طرف جرم هم اشتباه نمیکنند منتها حوادث خارجی موجب مصونیت آن شخص و هدف شدن دیگری میگردد مثل آنکه قاتل شخص معینی را نشانه کرده و تیر او خطا رفته و بدیگری میخورد .

در حالت اول عقیده عموم علماء بروحیت جرم و تحقق تمام شرایط جرم اصلی است (که مرتکب در نظر داشته) .

در حالت دوم برخلاف بعضی معتقدند که دو جرم واقع شده و قابل تفکیک از یکدیگر است :

۱ - جرم عقیم نسبت بشخص اول (که تیر باو نخورده) چه مرتکب قصد قتل داشته و اجرا هم کرده منتها در اثر حوادث خارجی فوق اراده او جرم واقع نشده (پس مجازات شروع بجرم صادق است) .

۲ - جرم کامل ولی با اختلاف در نوع آن : قتل خطائی (در مثال ما) نسبت بشخص مقتول که بر سبیل اتفاق و در اثر حوادث خارجی پیش آمده .

ولی عقیده غالب علماء در حالت اخیر هم بروحیت جرم و چنین استدلال میکنند که نوع جرم از روی نیت و قصد اصلی و واقعی فاعل تشخیص داده می شود یعنی اگر در مثال بالا شخص قصد قتل کسی را داشت و با تهیه تمام وسائل و مقدمات و با جمع بودن همگی شرایط برای قتل عمد شروع بجرم مزبور کرده مرتکب همان جرم شده و سهو و اشتباه او موجب تغییر یا تعدد جرم نمیشود جرمش قتل و مجازاتش مجازات قاتل عمدی است .

برعکس اگر همان شخص قصد انجام جرم نداشته و مثلا بقصد شکار تیری خالی کرده و اتفاقا بکسی (عابری مثلا) خورده و مرده است باز هم قصد و نیت اصلی مشخص نوع جرم است بنا بر این در صورت ثبوت قصدش بشکار جرم واقع شده غیر عمد و مجازات فاعل در حدود قتل خطائی است .

عقیده دیوان عالی تمیز هم در غالب کشورهای برهمن رویه است .

خواب

یکی دیگر از عوامل روحی و اخلاقی مؤثر در رفع مسئولیت جزائی خواب است که از نظر قضائی عبارتست از غیبت حواس پنجگانه و بر طرف شدن قوای فعاله از جمله هوش و اراده شخص گرچه بطور عموم واصولا شخص خواب از نظر اینکه فاقد قصد، اراده و فعالیت است عملی از او صادر نمیشود تا بتواند مورد باز پرس واقع گردد ولی بحث در اینست که در صورت فرض وقوع چنین عملی هنگام خواب آیا عمل نامبرده ممکن است جرم محسوب شود یا نه و در صورت اول آیا فاعل آن مسئول کرده خود و مستحق مجازات خواهد بود ؟

برای توضیح این امر لازم است اقسام مختلفه خواب را از نظر بگذرانیم :

خواب بر دو قسم است خواب طبیعی و خواب در

اثر قوه کهربائی یا خواب بندی Hypnotisme

۱ - خواب طبیعی بنوبه خود بر دو نوع است یا خواب عادی افراد بشر که عبارت است از استراحت قوای روحی و پاره از اعضاء بدن می باشد .